

Stefan Montin

Datum 2020-02-27

På väg mot en biobaserad samhällsekonomi. Hur påverkas konkurrensen om den svenska skogsråvaran?

Både nationellt och internationellt framhålls vikten av att påskynda utvecklingen mot en biobaserad samhällsekonomi. Energi-, miljö- och klimatpolitikern driver på utvecklingen. Färdplanerna för ett fossilfritt Sverige förstärker bilden. Till detta kan läggas EU:s Green Deal. Det innebär att intresset för användningen av den svenska skogsresursen kommer att öka. Det har betydelse för den framtida konkurrensen om olika råvarusortiment från skogen och därmed också för den långsiktiga råvaruförsörjningen till energisektorn och ett antal industrisektorer.

Mot den bakgrunden tar nu Energiforsk initiativ till projektet "På väg mot en biobaserad samhällsekonomi. Hur påverkas konkurrensen om den svenska skogsråvaran?"

Projektet är en sektorsövergripande analys av hur konkurrensen om den svenska skogsresursen kan komma att förändras i tidsperspektiven 2030 och mot 2045. Projektet bygger huvudsakligen på **synteser** av befintlig kunskap och konkurrenssituationen kommer att analyseras i olika perspektiv.

Det övergripande målet med projektet är att:

Ge bilder av hur skogsbruket och efterfrågan på den svenska skogsråvaran kan komma att utvecklas i tidsperspektiven 2030 och mot 2045

Goda förutsättningar

Sverige har i många avseenden goda förutsättningar att utvecklas till en biobaserad samhällsekonomi. Inte minst genom god tillgång på biomassa från skogen, ett välutvecklat skogsbruk, stark skogsindustri, en välutvecklad biobränslebaserad el- och värmesektor samt hög vetenskaplig kompetens på området. Hur snabbt utvecklingen går bestäms i stor utsträckning av hur olika nationella och internationella styrmedel utformas. Det vill säga i vilken grad styrmedlen främjar en övergång till användningen bioråvaror inom olika sektorer. Helt avgörande är också hur snabbt EU driver omställningen mot ett klimatneutralt Europa. Sverige är beroende av att gå i takt med EU när det gäller klimatomställningen.

En viktig faktor är också konsumenternas framtida inställning när det gäller miljö- och klimatpåverkan från olika varor, produkter och tjänster. Omställningen mot en biobaserad ekonomi kan påskyndas av om konsumenterna gör medvetna val som styr i riktning mot biobaserade produkter, på samma sätt som ekologiska produkter har fått ett ökat genomslag.

Sammantaget talar mycket för att både den inhemska och internationella efterfrågan på olika råvaror från den svenska skogen kommer att öka framöver. Inbyggt i en sådan utveckling ligger också potentiella intressekonflikter. En ökad efterfrågan på råvaror från skogen ska balanseras mot miljömässiga aspekter som

bevarande av biologisk mångfald, EU:s framtida hållbarhetskriterier för fasta biobränslen, skogens roll som koldioxidsänka, skogens roll för rekreation, etc.

Projektet har flera mål

Ett stort antal studier om den svenska skogsresursen har genom åren genomförts, men det saknas ett sammanvägt helhetsperspektiv. Merparten av de studier som gjorts har utgått från olika intressen och fokuserat på enskilda sektorer och frågor. Det gör det svårt att överblicka olika alternativ för användningen av skogsresursen och hur den nuvarande användningen kan komma att förändras.

I ett industrinära perspektiv handlar det om hur förutsättningarna för den framtida råvaruförsörjningen till skogsindustrin, kemiindustrin, energiföretagen, drivmedelsbolagen m.fl. kan komma att förändras och utvecklas. Det kan här finnas målkonflikter som behöver synliggöras och hanteras.

När politiska beslut fattas om mål och styrmedel som berör användningen av den svenska skogen är det viktigt att besluten inte motverkar varandra. Utan en helhetssyn är risken för suboptimering stor. Det måste finnas god insikt om de vägval som står till buds för att nå uppsatta mål och vilka långsiktiga effekter sådana vägval kan få för olika sektorer i samhället. En förutsättning för detta är att det finns grundläggande kunskap om hur olika nationella och internationella styrmedel inom energi, transport- och industrisektorerna sammantaget påverkar och förändrar konkurrenssituationen och betalningsviljan för olika råvaror med bas i den svenska skogen.

I projektet ingår att:

- Skapa helhetsbilder om det framtida skogsbruket samt användningen och konkurrensen om den svenska skogsresursen baserat på ett antal framtidsbilder.
- Fördjupa kunskapen om vilka skogsråvarusortiment det i framtiden kan bli stark konkurrens om? Vilka sektorer råvaruförsörjning kan komma i konflikt med varandra?
- Beskriva i vilken omfattning som andra förnybara råvaror kan komplettera eller konkurrera med skogsråvaran.
- Analysera hur den internationella efterfrågan på den svenska skogsråvaran kan komma att utvecklas. Analysera hur importen av skogsråvaror till Sverige påverkas.
- Visa på effektiva och robusta utvecklingsvägar för skoglig produktion och användning av den svenska skogsråvaran. I detta ligger också att visa på samordningsvinster där utnyttjande av skogsråvara inom en sektor skapar möjligheter för någon annan sektor.
- Visa på hur styrmedel kan utformas baserat på en helhetssyn och systemtänkande
- Vara ett inspel till dialogen om hur Sverige kan uppnå målet om en biobaserad samhällsekonomi

Ett viktigt syfte med projektet är att skapa ett **Forum** för dialog mellan olika aktörer och med forskarna. Till projektet kommer därför att knytas en styrgrupp med representanter från berörda myndigheter, skogsnäringen, skogsindustrin, energiföretagen, kemiindustrin, m.fl.

Bakgrund

Den svenska skogsresursen utgör basen för Sveriges omställningen till en biobaserad samhällsekonomi. Frågan är hur vägarna för en sådan utveckling ser ut och till vad skogsresursen räcker? I detta ligger också frågan om eventuella målkonflikter och hur olika industriella och miljömässiga intressen kan komma att utmanas. I ett mer industrinära perspektiv handlar det om vilka intressekonflikter som kan uppstå mellan olika sektorer vid en knapphetsituation och hur olika sektorer kan samverka. Den framtida betalningsviljan för olika produkter från skogen påverkar både den industriella utvecklingen och vägen mot en biobaserad samhällsekonomi.

En central utgångspunkt för projektet är visionen att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Fossilfritt Sverige har till uppgift att påskynda den svenska klimatomställningen och har därför bjudit in ett flertal branscher att själva visa hur de ska bli fossilfria och hur det stärker deras konkurrenskraft. Totalt har nu ett 20-tal färdplaner färdigställts och eller lämnats över till regeringen. I många färdplaner lyfts bioråvaror fram som en central komponent i omställningen. En sammanställning av Sweco av nio färdplaner visar att efterfrågan på högkvalitativ bioenergi ökar med 75 TWh. Det ska jämföras med att användningen av bioenergi år 2016 var 87 TWh.

En viktig iakttagelse är också att skogsresursen inte uteslutande är en nationell fråga. Utbyte med omvärlden är redan i dagsläget betydande och man kan anta att det internationella utbytet på sikt kommer att växa. Utbytet går i båda riktningar, det vill säga både export och import.

Centrala frågeställningar i projektet är mot den bakgrunden hur den nationella och internationella efterfrågan på den svenska skogsråvaran kan komma att utvecklas, givet de energi-, miljö-, klimat- och industripolitiska målen samt de marknadsmässiga drivkrafterna. Tidsperspektiven i projektet är 2030 med utblickar mot 2045.

Genomförande

En bärande tanke i projektet är att så långt som möjligt **utgå från redan genomförda forsknings- och utredningsarbeten**. Särskilt beaktas färdplanerna för ett fossilfritt Sverige. Materialet sammanställs och utnyttjas på ett strukturerat sätt för att på så sätt etablera basen för de analyser som görs inom projektet. Denna syntestanke medför att projektet kan genomföras på ett kostnadseffektivt sätt genom att nyttiggöra den omfattande forskning som genomförts och pågår för närvarande.

Analyserna i projektet baseras på ett antal framtidsbilder för utvecklingen inom olika samhällssektorer. En utgångspunkt för dessa bilder är de färdplaner för ett fossilfritt Sverige som har eller nu håller på att utarbetas. Särskilt analyseras möjliga utvecklingsvägar för:

- Energisektorn
- Transportsektorn och drivmedelsindustrin
- Skogsindustrins framtida produktionsmix
- Kemiindustrins framtida efterfrågan på råvaror från skogen

- Järn/stålindustrins och cementindustrins framtida efterfrågan på råvaror från skogen

Parallellt analyseras hur den internationella efterfrågan på olika råvaror från den svenska skogen kan komma att utvecklas. Det handlar bl.a. om utvecklingen av exporten av sågade trävaror, exporten av massa och papper, under vilka förutsättningar Sverige kan bli exportör av biobränslen till Europas kraftverk, möjligheter till framtida export av andra generationens drivmedel, export av förädlade råvaror till kemiindustrin, etc. Import beaktas också.

Projektet kommer att ge en samlad bedömning av hur skoglig produktion och användningen av skogsråvaran kan komma att utvecklas i olika tidsperspektiv och vilka trender som kan iakttagas givet de olika framtidsbilderna. För var och en av framtidsbilderna uppskattas volymerna av skogsråvaror som går till respektive användarsektor, indikationer på priser på olika sortiment av biomassan, särskilda konkurrensområden m.m. I projektet kommer också en samlad bedömning att göras av utvecklingen i ljuset av olika framtidsbilder och särskilt hur utvecklingen påverkas av olika styrmedel.

Delprojekt

Projektet är indelat i tio delprojekt som beskrivs nedan. Tyngdpunkten i delprojekten ligger vid synteser i ett systemperspektiv där förutsättningarna för den framtida användningen av olika skogsråvaror analyseras. Särskilt analyseras drivkrafterna för denna utveckling och hur olika styrmedel skulle kunna påverka. Baserat på dessa analyser målas framtidsbilder upp för hur respektive sektor kan komma att efterfråga skogsråvaror. Följande delprojekt är tänkta att ingå:

- Delprojekt 1. Den svenska skogsresursen idag och framtidsbild om skogstillväxt och förutsättningar för uttag av råvaror från skogen
- Delprojekt 2. Utgångsnivån för den totala kolbalansen för svenskt skogsbruk
- Delprojekt 3. Framtidsbild energisektorn
- Delprojekt 4. Framtidsbild transportsektorn
- Delprojekt 5. Framtidsbild skogsindustrin
- Delprojekt 6. Framtidsbild kemiindustrin
- Delprojekt 7. Framtidsbild järn/stål- och cementindustri samt övrig industri
- Delprojekt 8. Framtidsbild internationell efterfrågan på den svenska skogsresursen. Import och export
- Delprojekt 9. Sammanvägning av framtidsbilder
- Delprojekt 10. Samlad bedömning

De olika framtidsbilderna tar sin utgångspunkt i olika "drivkrafter" exempelvis internationella och nationella policies, styrmedel, prisutveckling för olika resurser som skogsråvaran vägs mot, kundernas preferenser samt miljö- och klimatvärdering av olika alternativ. Avslutningsvis görs en sammanvägning av de olika framtidsbilderna. Med olika kombinationer av antagandena för omvärldsförutsättningarna skapas på så sätt några samlade framtidsbilder. Analyserna görs i tidsperspektivet 2030 och 2045. En närmare beskrivning av delprojekten finns tillgänglig hos Energiforsk

Utförare

Samtliga delprojekten genomförs i tvärvetenskaplig samverkan mellan deltagande forskare. I projektet medverkar Chalmers, Lunds universitet, SLU, IVL, Profu och Energiforsk. Till projektet knyts dessutom forskare och experter från industrin.

Kommunikation och resultatspridning

Målgruppen för projektet är:

- Beslutsfattare inom näringslivet
- Myndigheter och politiker
- Berörda branschorganisationer

En central uppgift i projektet är att aktivt sprida resultaten till projektets målgrupper. En komponent i resultatspridningen är de workshops och seminarier som anordnas under projektets gång.

Kommunikationsplanen omfattar:

- Projektets styrgrupp där delresultat och slutsatser diskuteras
- Workshops (kopplat till delprojekten)
- Delrapporter samt slutrapport
- Artiklar
- Projektets hemsida
- Avslutande seminarium

Projektstyrning

Projektet leds av Energiforsk. Till projektet knyts en styrgrupp med representanter från medverkande parter samt vissa särskilt inbjudna

Tidplan

Projektet är en tvåårig satsning med projektstart januari 2020

Kostnad och finansiering

Kostnaden för att genomföra projektet uppgår till ca 6 MSEK.

Projektet samfinansieras av ett 20-tal organisationer från näringslivet via Energiforsk samt genom ekonomiskt stöd från Energimyndigheten och Stiftelsen IVL.